

sílací systém ustálil v následující podobě: **Praha I** – Liblice (470,2 m), Brno-Dobruška (314,7 m), Plzeň (314,7 m), **Praha II** – Mělník (233,3 m) jen do 18.00 hod., Praha (197,4 m) od 18.00 hod., České Budějovice (197,4 m), Karlovy Vary (197,4 m), dlouhá vlna 1102,9 m, **Praha III** – rozhlas po drátě a **krajová vysílání Ostrava** 197,4 m, **Ústí nad Labem** 202,2 m (18.00–19.00 hod.), **Liberec** 427,9 m (14.30–16.00 hod., v neděli 14.00–16.00 hod.) a **Hradec Králové** 427,9 m (12.30–19.10 hod., v neděli 11.00–13.15 hod.). Dne 4. září 1956 se připojily **Pardubice** (zatím jen na RPD dvakrát týdně od 17.00 do 18.00 hod.), od října 1956 pak i **Jihlava**, **Olomouc** a **Gottwaldov (Zlín)**, zatím také dvakrát týdně. Od 15. dubna 1957 už vysílaly stanice Jihlava, Olomouc a Gottwaldov své samostatné krajové pořady od 17.30 do 18.00 hod. denně kromě neděle.

I přes všechny úpravy byla velká část území kryta vždycky jen jedním programem, proto se důležité a oblíbené pořady vysílaly na obou okruzích. Nejslyšitelnější byl program šířený Liblicemi a Dobruškou, tedy Praha I.

Do tohoto období se datuje jedna důležitá událost, která v budoucnu výrazně změnila charakter poslechu rozhlasového vysílání a vynutila si i programové změny. Rok 1956 odstartoval totiž éru malých přenosných tranzistorových přijímačů.

Významným datem se v historii rozhlasového vysílání u nás stal 31. srpen 1959, kdy bylo zahájeno řádné vysílání na VKV z Petřína jako III program pod názvem **Československo II**. Vedle něj vysílaly národní okruhy Praha a Bratislava a celostátní okruh Československo I. Od 1. ledna 1962 vychází časopis „Rozhlas a televize“ poprvé s novým označením VKV u stanice **Československo II**. K dalšímu zlepšení došlo k 1. květnu 1962, kdy byly uvedeny do provozu dva nové vysílače: Středočeský – VKV Praha a Východočeský – VKV Hradec Králové. Posлуhači tak dostali možnost výběru ze dvou programů na VKV (Československo I + II), šířených velmi kvalitními vysílači.

Vysílání Čs. rozhlasu tak tvořily od šedesátých let **dva celostátní programové okruhy, dva národní okruhy, regionální a národnostní vysílání a vysílání do zahraničí**. V r. 1967 se konalo v Piešťanech kolokvium, na kterém jednou z hlavních otázek byla diferenciace a reprofílace programových okruhů.

Po srpnové okupaci 1968 a po návratu do hlavní budovy na Vinohradské třídě nebylo obnoveno vysílání samostatného programu okruhu Československo II, orientovaného na vysoce náročné umělecké, diskusní a vzdělávací pořady. Z celkového rozsahu 70 hodin denně bylo vysílání rozhlasu zredukováno na 56 hodin, z toho po 19 a půl hodinách na českém a slovenském národním okruhu a 17 hodin na druhém tzv. celostátním okruhu Československo I. Krajská studia s výjimkou Ostravy obnovila vysílání v plném rozsahu. Zachován zůstal podíl krajů v ústředních programech, u hudebních pořadů došlo k jeho zvýšení.

Proces diferenciace programových okruhů, spojený s jejich výraznou profílací, byl zahájen v r. 1970, když od 1. září dosavadní vysílací okruh Československo I nahradil celostátní zpravodajský okruh **Hvězda**. Od 1. led-

na 1971 přešla na novou programovou koncepci založenou na proudovém vysílání. 1. ledna 1973 zahájila stanice **Hvězda** nepřetržitě 24hodinové vysílání a od 1. ledna 1980 začala vysílat stereoformě. Vznik samostatného zpravodajského okruhu umožnil modifikovat v letech 1971–72 programovou strukturu obou národních okruhů Praha a Bratislava, změnit v jejich programu poměr hudby a mluveného slova. Završením profílace a diferenciace vysílacích okruhů bylo nahrazení Třetího programu (Československo II) dvěma samostatnými národními stanicemi **Vltava** a **Děvín**, které zahájily své vysílání 4. září 1972.

V 80. letech nastal postupný přechod z vysílací normy OIRT (tzv. VKV I) na vysílací normy CCIR (VKV II), tedy na rozsah frekvencí 87,5–108 MHz, pásma běžně užívaného v západní Evropě. První vysílání v této normě se uskutečnilo 20. března 1985, kdy na frekvenci 102,5 MHz začal šířit vysílač Cukrák program bratislavské stanice **Melodie**. Sama Bratislava spustila tento program v normě CCIR až 1. května 1986. V následujících letech docházelo k postupnému přeladování vysílačů. Posledním byl Praděd, který začal v nové normě vysílat 28. července 1995.

Rok 1989 přinesl vznik okruhu pro mladé posluchače **EM**, který začal vysílat 4. září 1989. Název stanice byl odvozen od počátečních písmen úspěšných programových typů (Mikroforum, Elan). Vznikla ve spolupráci Hlavní redakce pro děti a mládež v Praze a Hlavní redakce pro mládež a vzdělávání v Bratislavě. Stanice vysílala denně 8 hodin (15.00–23.00 hodin) v pásmu VKV II a současně i na středních vlnách. Program tvořily úspěšné pořady obou stanic (Mikroforum, Noční linka Mikrofora, resp. Rádio Elán a Modrá vlna). Byl založen na živém vysílání, obsahoval informace o politice, ekonomice a kultuře. Cca dvě třetiny vysílání tvořila hudba, zejména tzv. menšinových žánrů. Tento projekt neměl dlouhého trvání. Skončil se závěrem roku 1990. V českých zemích jej od 2. ledna 1991 nahradil vysílací okruh **Regina** jako programový okruh českých a moravskoslezských regionálních studií. Na Slovensku z této stanice vznikl **Elán**.

Od 16. prosince 1989 se stanice **Hvězda** vrátila k původnímu názvu **Československo**.

K 1. lednu 1992 vznikl jako samostatný subjekt veřejnoprávní Český rozhlas, zajišťující vysílání dvou národních okruhů – Praha a Vltava. Paralelně s ním působil státní Československý rozhlas spravující federální zpravodajský okruh Československo a Zahraniční vysílání. Po zániku federace od 1. ledna 1993 se zpravodajský okruh Československo přejmenoval na **Radiožurnál** a doplnil další dvě celoplošné stanice Praha a Vltava. Po zdoluhavých jednáních k nim 6. listopadu 1995 přibyla stanice **Český rozhlas Svobodná Evropa**, dnes jen **ČRo 6**.

Regionální stanice (též krajská studia)

Jako první z regionálních stanic zahájilo pravidelné vysílání **Brno 1. září 1924** prostřednictvím komárovské stanice z pavilonu na střeše Zemského domu (první vysílací pokusy se konaly již ve dnech 10.–13. května 1924, od 12. července 1924 byly vysílány pravidelné burzovní zprávy). Stanice byla slavnostně (oficiálně) ote-

vřena 18. dubna 1925. **Ostrava** po prvním pokusném vysílání 25. května 1929 začala pravidelně vysílat **1. čerence 1929**.

Severočeské vysílání z **Ústí nad Labem** začalo v **prvních květnových dnech 1945**, z jeskyně v Mariánské skále 80W vysílačkou, která během války hlásila náletové situace. V prosinci 1945 se vysílání i se soukromým studiovým zařízením přestěhovaly do bývalé Wolfrumovy vily Na schodech 10. K **1. březnu 1947** bylo ústecké studio převzato Čs. rozhlasem.

Studio v **Hradci Králové** začalo vysílat před koncem války, když skupina mladých nadšenců odcizila Wehrmachtu z nákladního auta vojenskou vysílačku a ihned zahájila vysílání. Volali o pomoc, vysílali pátrací zprávy a vzkazy občanů. Několikrát se museli přesunovat, neboť vysílačka byla zaměřena. Po válce vysílání pokračovalo a mělo spíše místní nebo okresní význam, mj. pro slabý signál. Snaha o začlenění hradeckého vysílání do systému celostátního rozhlasu byla korunována úspěchem až **1. listopadu 1950**, kdy Správa Čs. rozhlasu přebírá hradecký vysílač. Od 28. 2. 1954 se začínají vysílat samostatné relace pro Pardubicko.

Krajské studio **Plzeň** vzniklo **5. května 1945** ve 12 hodin a 37 minut, kdy se z provizorního vysílače k ohlašování náletů, umístěného na Obcizně při soutoku Mže a Radbuzy, ozvalo: „Hovoří Plzeň, svobodná Plzeň hovoří!“ Ještě v květnu byla podepsána dohoda mezi Českým rozhlasem a Revolučním výborem Plzeň o zřízení stálého rozhlasového studia pro plzeňský kraj.

České Budějovice začaly v květnu 1945 vysílat z přízemí radnice německou vysílačkou, která během války oznamovala nálety. K 1. říjnu 1945 bylo studio začleněno do sítě ČsRo jako Jihočeský vysílač.

Studio **Olomouc** bylo založeno v roce **1949** v domě U setkání tří králů. Denně kromě neděle vysílalo od 16.00 do 18.00 hod. na vlně 188,2 m krajový pořad. Znělkou olomoucké stanice se staly úvodní taktý hanácké lidové písně „Daleká šeroká je cesta po Olomouc...“. Studio **Olomouc** vysílalo od října 1956 do března 1960 „Zajímavosti z olomouckého kraje“. Po více než třiceti letech, kdy bylo zbaveno samostatnosti, vzniklo k 1. prosinci 1993 obnovené regionální studio ČRo **Olomouc**. Vysílání zahájilo 3. ledna 1994.

K 1. dubnu 1963 se uskutečnilo první vysílání pro Středočeský kraj, vysílalo se denně mimo neděli.

Vysílání **pro hlavní město Prahu (VHMP)** bylo vybudováno v r. 1964, vysílání zahájilo 31. srpna. 2. ledna 1991 vznikl spojením studií programový okruh **Regina**.

Studio Zlín (tehdy jako **Gottwaldov**) začalo pravidelně vysílat 20. října 1956, nejprve 10minutové relace v rozhlasu po drátě, o měsíc později také bezdrátově na vlně 202 m. V roce 1958 vysílalo 220 minut týdně zpravodajství, zprávy, kurzivky, reportáže a valašskou a slováckou hudbu. V zimních měsících vysílalo oblíbený pořad Hrajte mi tu nejmilejší, spojený s hudební výchovou.

Po určitou dobu fungovala samostatně i další rozhlasová studia: **Pardubice, Liberec, Karlovy Vary, Jihlava, Zlín**. Některé začaly jako samostatné regionální stanice opět vysílat po přijetí zákona o vyšších územně sa-

mosprávních celcích. 11. února 1999 byla oficiálně otevřena nová redakce Českého rozhlasu v Liberci, 5. března 2001 Český rozhlas **Regina** začal vysílat druhý program – středočeské vysílání, 4. března 2002 zahájil vysílání ČRo **Pardubice**, 6. března téhož roku ČRo **Vysočina**. Vysílání pro Karlovarský kraj zajišťuje Plzeň, pro Zlínský kraj Brno.

Digitální stanice

Nástup digitální technologie do oblasti rozhlasového vysílání umožnil ČRo rozšířit počet stanic zaměřených na specializované programy. K 1. květnu 2005 začaly prostřednictvím Internetu vysílat digitální stanice **Česko**, zaměřená výhradně na zpravodajství, a **D – dur**, která je orientována na vážnou hudbu. Od 1. září 2005 se k nim připojil digitální vzdělávací okruh ČRo **Leonardo**. Zatím poslední stanicí Českého rozhlasu je **Radio Wave**, určené pro mladé posluchače. Svě vysílání odstarovalo 13. ledna 2006.

V dohledné době by k těmto stanicím měly přibýt tři další, zaměřené na jazz, folklor a dechovku.

Zahraněční vysílání

Součástí rozhlasu bylo až do r. 1992 Zahraněční vysílání resp. Vysílání do zahraničí – **Radio Praha**, vysílající s přestávkou v letech druhé světové války od 31. srpna 1936. Od r. 1993 provozuje Vysílání do zahraničí Český rozhlas na základě smlouvy s vládou České republiky. V roce 1994 byl vyhlášen na provozování vysílání do zahraničí konkurz, ve kterém Český rozhlas zvítězil. Základním existenčním dokumentem Radia Praha je dohoda mezi Českým rozhlasem a ministerstvem zahraničí, v níž jsou stanoveny rozsah a forma vysílání a finanční krytí. V letech 1993–1996 bylo financováno prostřednictvím Úřadu vlády, od r. 1997 pak prostřednictvím ministerstva zahraničí.

Názvy instituce

První název rozhlasové společnosti, která vysílání provozovala, byl **Radiojournal**, společnost s r. o. a ustavila se až po zahájení vysílání 7. června 1923. Od prosince 1938 do 15. března 1939 používala vysílací společnost v návaznosti na změnu ve státoprávním uspořádání název Česko-Slovenský rozhlas. Mezi 15. březnem a 10. červnem 1939 se vrátila k původnímu názvu Radiojournal, 2. června 1939 pak schválila Valná hromada změnu názvu společnosti na „Český rozhlas, spol. s r. o.“

K 1. dubnu 1940 se název společnosti opět změnil, a to na Sendergruppe Böhmen und Möhren. Další změna názvu se uskutečnila 15. listopadu 1941, kdy byl vytvořen Rundfunk Böhmen und Möhren, o čtyři měsíce později 13. března 1942 se společnost vrátila k názvu Sendergruppe Böhmen und Möhren, který zůstal až do konce války.

Hned 9. května 1945 zahájil svou činnost Československý rozhlas, na Slovensku paralelně Slovenský rozhlas. Zákonem č. 137/1948 Sb. ze dne 28. dubna 1948 byl rozhlas v Československu zestátněn a sloučen se Slovenským rozhlasem ve státní podnik Čs. rozhlas. Pod tímto názvem vysílal až do 31. prosince 1992, kdy zanikl společný stát Čechů a Slováků. Současně již od

1. ledna 1992 vedle státního federálního Čs. rozhlasu vzniká veřejnoprávní Český rozhlas.

Znělky stanic

Od počátků rozhlasového vysílání byly jeho součástí kromě programu i nejrůznější zvukové efekty. K prvním patřily znělky a časové znamení. Dnes, kdy vysílají desítky stanic, představují znělky a zvuková grafika obecně důležitou součást identifikace nejen příslušné rozhlasové stanice, ale také řady pravidelných pořadů.

Znělky jednotlivých stanic Českého resp. Československého rozhlasu vycházely ze známých skladeb našich národních skladatelů nebo čerpaly inspiraci z národních písní s vazbou k danému regionu. Od okamžiku, kdy se ozvala první znělka, uplynulo více než 75 let. Psal se 28. říjen roku 1933. Toho dne poprvé zazněla v rozhlasovém vysílání znělka, kterou se **Praha** identifikuje dodnes – i když se během let několikrát změnila její instrumentace – **první tóny Smetanova Vyšehradu**. 20. listopadu 1938 měl šéf hudebního odboru K. B. Jirák přednášku o tom, proč byl zvolen právě tento motiv. Reakcí byly dopisy posluchačů a po vyhodnocení této improvizované ankety znělka zůstala zachována.

Znělkou **Prahy II** se stal motiv ze slavnostního pochodu **Josefa Suka V nový život**.

Na znělku **Prahy III** (Rozhlas po drátě) byla vypsána soutěž, ve které zvítězila píseň **Bílá holuběnka**. Autorem textu i hudby byl František Mrlík. Jako znělky stanice bylo použito několik úvodních taktů písně, poprvé zazněly 25. února 1956.

Za znělku stanice Československo byl vybrán úvodní motiv slavnostní fanfáry z díla Václava Dobiáše **Únor 1948**. Jako znělka míru zahajovala v rozhlase rok 1952.

Znělka stanice Hvězda, motiv od Jana Taussingera z pochodu **Směr Praha**, poprvé zazněla na tiskové konferenci k zahájení vysílání 28. srpna 1970. Současná znělka Radiožurnál, užívaná od r. 1996, pochází stejně jako mnoho dalších z produkce studia ORM. Vltava od zahájení svého vysílání používá jako znělku motiv ze stejnojmenné symfonické básně B. Smetany.

Brno zvolilo za svou znělku úryvek znárodnělé písně **Moravo, Moravo**, jejímž autorem byl Ludvík Dietrich. Její původní verze pořízená na elektrickém klavíru poprvé zazněla 28. září 1935 a byla laděna v Cis dur. Později byla upravena profesory brněnské konzervatoře dr. Zdeňkem Blažkem a prof. B. Hostinským do přijatelnější tóniny Des dur.

Ostrava jako základní motiv staniční znělky používá od počátku lidovou píseň **Už ty pilky dořezaly** v úpravě Leoše Janáčka. I když v průběhu let znělka doznala mnoho modernizačních úprav a verzí (poslední jsou pouhé dva roky staré), základní motiv je stále stejný. S výjimkou období cca 2002–2006, kdy stanice používala znělky jiné, se ale opět k „Pilkám“ vrátila.

Výchozím motivem pro vytvoření všech staničních znělek a jinglů ČRo **Plzeň** bylo osm taktů Smetanovy **Vzpomínky na Plzeň**. Ta se v různých obměnách a aranžích objevuje řadu let do historie. Od roku 1994 se na jejich vytváření podílel Vladimír Kratochvíl, v roce 1997 začala stanice užívat sadu z produkce (Studia ORM) a v současnosti používá refreshované jingly stejné produkce (ORM).

Hradec Králové do roku 1953 používal znělku, kterou napsal klavírista prof. Zdeněk Stoklasa. Od r. 1953 do r. 1960 užíval znělku skladatele Jaroslava Andrejse, v r. 1960 ji nahradila znělka na motivy Slovanského tance č. 4 Antonína Dvořáka v úpravě Jana Frýdy.

Od r. 1965 do r. 2003 vysílání stanice ohlašovala znělka na motiv ze Symfonie D dur J. H. V. Voříška (tzv. Voříšek). Stejný motiv v jiné úpravě používá hradecká stanice dosud. Autorem nových staničních znělek používaných od r. 2006 je Garry Judd.

Znělka Českého rozhlasu **Olomouc** je vždy variací na hanáckou lidovou píseň **Daleká, šeroká**. První verze zvukové grafiky po obnovení studia byla od Karla Plíhala, následovala grafika Borise Urbánka, kterou stanice užívala do r. 2007. Současná grafika je od španělského skladatele Lorenze Cortéze.

První znělkou stanice **České Budějovice**, která byla užívána jen do konce r. 1945, bylo údajně **vytrubování a noční volání věžného z Černé věže**. K 1. lednu 1946 ji nahradil začátek písně **Když jsem já šel tou putimskou branou**, interpretovaný pouze hobojem. Tento hudební motiv, i když v několikrát obměněném aranžmá, se používá dosud. Poslední verze pochází ze Studia ORM a je z r. 2006.

Ústí nad Labem (Sever) v současnosti používá znělku, jejímž autorem je zaměstnanec ČRo SV Ladislav Svoboda.

Radio Praha se od počátku vysílání 31. srpna 1936 hlásilo motivem z **Dvořákovy Novosvětské**, po únoru 1948 zahajovalo **Kupředu levá** (Seidl) a od 1. února 1990 se vrátilo zpět k Dvořákově **Novosvětské**.

Současná podoba stanic ČRo:

Celoplošné stanice:

ČRo 1 Radiožurnál – zpravodajsko-publicistická stanice

ČRo 2 Praha – stanice rodinného typu

ČRo 3 Vltava – kulturní stanice

ČRo 6 – publicisticko-analytická stanice

ČRo 8 On line – speciální multimediální projekty

Digitální stanice:

Rádio Česko – zpravodajská stanice

D – dur – stanice pro milovníky vážné hudby

Leonardo – vzdělávací stanice

ČRo 4 – Radio Wave – stanice pro mladé posluchače

Regionální stanice – ČRo 5:

Regina

Region Středočeský kraj

Sever + odpojované vysílání Liberec

Plzeň + odpojované vysílání Karlovy Vary

České Budějovice

Hradec Králové

Pardubice

Region Vysočina

Brno + odpojované vysílání Zlín

Olomouc

Ostrava

Zahraniční vysílání

ČRo 7 – Radio Praha

Vysílače ČRo 1

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Brno	95,1	83	Kojál
České Budějovice	91,1	78	Kleť
Domažlice	98	10	Vraní vrch
Hodonín	106,2	9,10	Babí lom
Chomutov	98,9	9,33	Jedlová hora
Jeseník	91,3	20	Praděd
Jihlava	90,7	20	Javořice
Karlovy Vary	102,6	0,10	Tři kříže
Klatovy	99,8	10	Barák
Liberec	95,9	20	Ještěd
Mariánské Lázně	97,6	1	Dyleň
Ostrava	101,4	43	Hošťálkovice-Aleje
Pardubice	89,7	100	Krásné
Písek	97	1	Jarník
Plzeň	89,1	80,99	Krašov
Plzeň – město	99,2	10	Radeč
Praha – město	94,6	5	Mahlerovy sady
Příbram	102,2	0,40	Kozičín
Sokolov	94,3	0,40	Na Ovčárně
Sušice	90,6	1	Svatobor
Trutnov	88,5	10	Černá hora
Třinec	92,1	1	Javorový
Uherské Hradiště	270	650	Topolná
Uherský Brod	93	1	Černá hora
Ústí n. Labem	90,9	100	Buková hora
Valaš. Meziříčí	92,5	7,20	Radhošť
Vošovice	93,1	95	Mezivrata
Vsetín	92,1	0,08	Bečevná
Zlín	99,5	5,50	Tlustá hora
Znojmo	101,2	1	Za humny

Vysílače ČRo 2

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Brno - Hády	92,6	5,75	Brno, Hády
Brno	954	200	Dobrochov
Břeclav	96,3	0,20	-
České Budějovice	103,7	1	Včelná
České Budějovice	954	30	Husova kolonie
Chomutov	94,2	9,33	Jedlová hora
Hodonín	107,8	2,80	Babí lom
Jeseník - město	88,7	0,20	Na vyhlídce
Jičín	106,9	1	Tábor
Jihlava	107,1	10	Strážník
Karlovy Vary	954	20	Stará Role
Klatovy	90,3	10	Doubrava
Kutná Hora	102,2	1	Vysoká
Liberec	89,9	20	Ještěd
Morav. Budějovice	1332	2x25	Domamil
Nové Hrady	102,2	1	Dobrá Voda
Olomouc	107,2	1	Pohořany
Opava	101,7	1	Chlebičov
Ostrava	101,9	0,50	ČSAD
Pardubice	100,1	100	Krásné
Písek	98,9	1	Jarník

Plzeň	101,7	80,99	Krašov
Praha	100,7	50	Cukrák
Praha – Petřín	91,2	2,80	Petřín
Praha	639	2x750	Liblice
Rýmařov	90,8	0,10	Janušovský lom
Slavíč	107,9	0,30	-
Slavonice	103,3	1	-
Šumperk	98,7	0,20	město
Třinec	107,8	0,20	Město
Ústí nad Labem	98,6	1	Stříbrníky
Valaš. Meziříčí	89,9	1	Strážka
Vošovice	103,2	95	Mezivrata
Vrbno p. Pradědem	103,6	1	Anenský vrch
Vsetín	102,9	0,10	Bečevná
Zlín	107,7	5	Mladcová
Znojmo	89,6	3,20	Za humny

Vysílače ČRo 3

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Brno	102	83	Kojál
Brno - Hády	90,4	5,75	Brno, Hády
Čes. Budějovice	96,1	40	Včelná
Cheb	106,2	0,70	Zelená hora
Chomutov	96,3	9,33	Jedlová hora
Hodonín	100,4	9,10	Babí lom
Jeseník	98,2	20	Praděd
Jihlava	95,4	20	Javořice
Kaplice	105,9	0,20	Poluška
Karlovy Vary	105,7	0,20	Sídlíště
Kašperské Hory	107,2	1	Javorník
Klatovy	88,6	10	Doubrava
Liberec	103,9	20	Ještěd
Ostrava	104,8	43	Hošťálkovice
Pardubice	102,7	100	Krásné
Písek	105,2	1	Jarník
Plzeň	95,6	80,99	Krašov
Plzeň – město	93,3	10	Radeč
Praha – město	105	5	Mahlerovy sady
Příbram	107	1	Drahlín
Trutnov	101,9	10	Černá hora
Ústí n. Labem	104,5	100	Buková hora
Valaš. Meziříčí	96,8	7,20	Radhošť
Varnsdorf	88,4	0,20	Jedlová
Vsetín	98,3	0,08	Bečevná
Zlín	94,8	5,50	Tlustá hora
Znojmo	99,2	3	Za humny

Vysílače ČRo 6

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Brno	954	200	Dobrochov
České Budějovice	954	30	Husova kolonie
Karlovy Vary	954	20	Stará Role
Moravské Budějovice	1332	2x25	Domamil
Ostrava	639	30	Svinov
Praha	639	2x750	Liblice

Vysílače ČRo Brno

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Brno	106,5	67	Kojál
Brno - Hády	93,1	2	Hády
Hodonín	93,6	9,10	Babí lom
Uherské Hradiště	99,1	0,20	Jalubí
Uherský Brod	107,3	1	Černá hora
Znojmo	97,3	3	Za humny
Zlín	97,5	5,5	Tlustá hora
Vsetín	89,5	0,08	Bečevná

Vysílače ČRo České Budějovice

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
České Budějovice	106,4	78	Kleť
Slavonice	88,2	1	-

Vysílače ČRo Hradec Králové

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Hradec Králové	95,3	1	Komín ČKD
Rychnov n. Kn.	96,5	1	GSM
Trutnov	90,5	20	Černá hora

Vysílače ČRo Olomouc

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Hulín	101,6	1	Holý kopec
Jeseník	106,8	20	Praděd
Lipník n. Bečvou	88,7	0,10	Helíštýn
Olomouc	92,8	0,80	Radíkov

Vysílače ČRo Ostrava

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Ostrava	107,3	2,80	Hošťálkovice
Třinec	105,3	1	Javorový
Valaš. Meziříčí	99	10	Radhošť
Vrbno p. Pradědem	95,5	1	Anenský vrch
Opava	102,6	0,50	Chlebičov

Vysílače ČRo Pardubice

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Pardubice	104,7	9,9	Krásné
Pardubice	101	1	TKB
Svitavy	102,4	1	Kamenná horka
Ústí nad Orlicí	98,6	1	Andrlův Chlum

Vysílače ČRo Plzeň

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Aš	96,7	0,20	vrch Háj
Domažlice	105,3	10	Vraní vrch
Jáchymov	103,4	1	Klínovec
Karlovy Vary	91	1	Tři kříže
Klatovy	102,4	10	Barák
Mariánské Lázně	100,8	1	Dyleň
Plzeň	106,7	10	Radeč
Plzeň – město	91	1	Košutka
Sokolov	98,2	0,40	Na Ovcárně
Tachov II	106,3	0,40	letišťe
Železná Ruda	95,8	0,20	Pancíř

Vysílače ČRo Regina Praha

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Praha - město	92,6	5	Mahlerovy sady

Vysílače ČRo Sever

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Frýdlant	97,4	0,20	U rozhledny
Harrachov	107,9	0,10	Čertova hora
Chomutov	103,1	9,33	Jedlová hora
Liberec (N. Ruda)	91,3	0,50	Nová Ruda
Liberec	102,3	1	Proseč n. Nisou
Ústí n. Labem	88,8	100	Buková hora
Varnsdorf	98,5	0,20	Jedlová hora

Vysílače ČRo Region Vysočina

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Jihlava	87,9	10	Strážník
Třebíč	90,1	0,20	Jih

Vysílače ČRo Region Střední Čechy

Název vysílače	kmitočet	Výkon v kW	lokality
Benešov	99,0	1	Kochánov
Beroun	88,4	0,20	Záhřabská
Kladno	100,5	0,20	město
Kutná Hora	100,5	3,16	Vysoká
Mělník	87,6	0,20	město
Mladá Boleslav	100,3	0,50	Doubek
Příbram	100	1	Drahlín
Rakovník	100,4	1	Louštín

MgA. Jiří Hraše

Ještě něco ke zvukové hře Požár opery

Věnovali jsme se tomuto tématu ve Světě rozhlasu č. 12/2004. Od té doby se objevily další skutečnosti a ozvaly nové hlasy k tomuto případu, které naše dosavadní údaje doplňují a zpřesňují. Probereme je v tomto příspěvku postupně.

Týdeník Radiojournal přinesl v roce naší kauzy 1930 tuto informaci. „Nové české rozhlasové hry. Pražský Radiojournal přijal k provozování několik původních rozhlasových her, které v jarním a letním období budou postupně uvedeny na pořad. 3. června t. r. v 19.35 až 20.00 bude provedena rozhlasová hra 'Požár opery' od J. Grmely, ve které jest využito senzačního námětu k velmi účinné zvukové montáži.“¹ Původní vysílací plán tedy počítal s pořadem o den dříve, nežli je den skutečného vysílání 4. 6. 1930.

Jan Grmela byl, jak praví A. J. Patzaková, autorem senzačních rozhlasových her a povídek s náměty detektivními. Her z Grmelova pera má evidence Archivu ČRo 24 kusy.² Požár opery je napsán „formou reportážní hry, která způsobuje dojem syrové skutečnosti“.³ Je zajímavé, že dojem syrové skutečnosti působil velmi syrově i na dr. Branžovského, jinak velice empatického a objektivního posuzovatele, jenž napsal počátkem 90. let o hře: „Zvuk je tu jenom zajímavou senzací, nikoliv stavebním prvkem, slovo pak supluje chybějící zrakové dojmy, a to velmi primitivně:

Výkřik: Kouř se valí z jeviště. Pohledte, hoří.

Úzkostný výkřik: Hoří! Hoří!

Hlas: Plameny! Plameny šlehaří z jeviště!“⁴

Branžovský byl hendikepován tím, že snímek neslyšel, ale posuzoval jej pouze z textu. Ten, pravda, nevyvolával náležitou představu. Primitivní slovo (ostatně v rámci dojmu syrové skutečnosti jaksi přiměřené) není v akustickém dojmu ve většině a je navíc interpretováno velmi expresivně: snímek je dokázal vyjádřit s bezprostředně působící autentickou dramatickostí. Odtud právě ten dojem reálu události.

Zvláštní okolnosti a mimořádný ohlas vedly k záznamu hry na gramodesku. (Podle poznámky k minulému článku to mělo být v r. 1934.) Odpovídalo by to sdělení Patzakové, že „RJ gramofonové desky nejen ve velkém množství spotřebovává, nýbrž dokonce k svým kontrolním a reportážním účelům sám natáčí. Buduje si tak významný památník své činnosti a významný archiv veřejného života“. V tomto kontextu uvádí autorka, že „ze zvukových her byla v Karešově režii Grmelova hra 'Požár opery'“.⁵ Tato sdělení si žádají dvojí opravu: Především Grmelovu hru nenatočil Radiojournal k archivním účelům, nýbrž Ultraphon pro vylisování k prodeji mezi nabídkou gramodesek posluchačům, za druhé nebylo to v roce 1934, ale 21. 1. 1933.⁶ Ultraphon desku ihned zařadil do veřejné nabídky a doporučil slovy: „...V celé sugestivní síle hrůzy ničivého elementu ohně předvedlo nám Rádio účinnou hru, která svého času vysílána způsobila velký rozruch nejen u nás, ale i v cizině.“⁷

Hra je označena oprávněně za „zvukovou hru“, ale se stejným oprávněním by se dala označit za hru senzací. V tomto smyslu se řadí mezi řádku her tohoto druhu. Všechny vyvolaly mimořádný rozruch. R. 1924 to byla francouzská hra Germineta a Cusyho „Marémoto“ o lodní katastrofě, která nebyla ve vysílacím plánu, ale omylem unikla do vysílání ze zkoušky. Francouzský rozhlas ji později nikdy oficiálně neuvedl, vysílala se poté v Anglii. Později byla připravena (zdá se, že v Anglii) Gounoldova hra „Bellinzona“ o srážce vlaků, ale nebyla vysílána. Pak je tu panika, „ke které došlo v Anglii r. 1926, v období nezaměstnanosti před generální stávkou. V rozhlasu byla vysílána hra otce Ronalda Knoxe o vzpouře nezaměstnané chátry, která demolovala Parlament, strhla Big Ben a oběšila ministra dopravy. Hra byla zakončena zničením britské rozhlasové stanice. Po skončení vysílání stovky zděšených občanů telefonovaly na policii i do rozhlasu zjistit, co se doopravdy stalo.“⁸ Další v řadě je náš Grmela s 'Požářem opery'. Poslední takový případ je Wellesova 'Válka světů' podle H. G. Wellse na vlnách společnosti CBS v roce 1938. V Gover's Mill v New Jersey byl postaven památník na tento fiktivní přilet Martanů. V reliéfu kovové desky na jeho čelní straně je zobrazen nahoře létající talíř, ve středu plochy Orson Welles ve studiu před mikrofonem a dole rodiny poslouchající rádio.⁹ Odpovídá to situaci hry: „Za několik minut už houpavou hudbu znovu přerušoval moderátor s aktualitou, že v New Jersey bylo spatřeno meziplanetární vznášedlo s vyloďující se posádkou.“¹⁰

Wellesova senzace se konala osm let po pražském vysílání. Vysílala se ve Spojených státech, které s rozhlasovým vysíláním měly už delší zkušenost. Přesto se připomíná nepřipravenost publika, protože „tehdejší publikum nebylo zdaleka tak mediálně protřelé jako my. Třídvacetiletý režisér dokonale napodobil styl a dikci rozhlasového zpravodajství, záměrně používal konkrétní jména ulic a míst. Rádio se coby relativně nové médium těšilo důvěře, lidé neměli žádnou zkušenost s manipulací nebo mystifikací. Že jde o adaptaci románu, zaznělo v pořadu jen třikrát – na začátku, který velká část posluchačů přeslechla, pak velmi stručně ve 40. minutě a na konci. Jenže to už byla Amerika na nohou.“¹¹ Jako v Praze i v newyorském studiu pracovala inscenace záměrně na možnosti senzací vyvolat. Protože později „si komentátoři všimli, že Orson Welles dílko velmi dobře načasoval. Vysvětlující úvod se totiž překrýval s populárním pořadem na jiné rozhlasové stanici. Válku světů tak málokdo poslouchal od začátku, všichni přeladili až po pár minutách, kdy konkurenční program skončil.“¹²

Nad příčinou takové hysterické reakce se uvažuje dodnes. „Psal se rok 1938, předvečer druhé světové války, nejistota z budoucnosti, hrozba fašismu i komunismu, dozvuky světové hospodářské krize, nezaměstnanost. K tomu se pojí tisíce charakteristických změn, odehrávajících se v moderním, přetechnizovaném světě. (...)

(Zvonění telefonu.)

Telefonistka: Halo, zde redakce - Denníku.

Reportér: Je přítomen šefredaktor? Mám důležitě zprávy ---

Telefonistka: Spojím...

Šefredaktor: Zde šefredaktor - Denníku -

Reportér: Pane šéfe, stalo se veliké neštěstí...
Velká opera hoří... říkám vám,
hrozná scény!... mám látky na pět
set rádek sensace! Večerník ch-
stá zvláštní vydání ---

Šefredaktor: Ihned odtelefonujte stenograf-
ce zprávy a napište ještě sám -
„od zvláštního zpravodaje“. -
V půl hodině musíme vyjít se
zvláštním vydáním!...

*(Několik telefonů zvoní. Hovoří několik od-
dělení listu. Zvuková montáž.)*

Hlas

do zvonění telefonů: Prosim píše... Titulek

tučně na sedm cicer...

POŽÁR V OPEŘE

Scény hrůzy

(zvonění.)

Hlas: Tady stroj mistr... Uvolněte stroj číslo
5 a ať se tiskne hned dvacet tisíc exem-
plářů zvláštního vydání... za hodinu
druhé vydání!... sazbu z prvního ne-
chte stát!...

Hlas reportéra: Zpráva očitého svědka...
zuhelnatělé mrtvoly... ještě
ve smrtelné křeči v objetí!

*(Je slyšet rachot rotaček, klapot sázečích
strojů, mezi to zvoní telefony, přehlušený
pomalu hukotem velkých rotaček.)*

*Zvuková montáž: Hukot strojů přechází
v rachot automobilových motorů, tramvají
a hluku velkoměstského bulváru.)*

Většina lidí dává přednost rádiu před novinami, zvláště ti s menšími příjmy mají rádio jako jediný zdroj informací. Pravděpodobně nikdy před tím neposlouchalo rádio tolik posluchačů. Nikdo se nepozastavuje nad přerušováním vysílání důležitými zprávami, je zvykem vkládat do hudebních pořadů závažné informace. (...) Dalším důvodem paniky je skutečnost, že lidé snáze uvěří tomu, co slyší od známých lidí, od uznávaných osob. A ve Wellesově hře vystupují věhlasní astronomové, jejichž soudům lidé věří. Jak se má tedy zachovat obyčejný člověk, když vědec sám je zděšen, když si nedokáže vysvětlit pozorované jevy. Mimoto se ve hře vyskytují známá jména měst, ulic, proli Marťanům zasahují armádní sbory, policie, je slyšet hlasy zděšených lidí, výbuchy. K tomu se pojí pozdní zapnutí rozhlasového přijímače, či zvyk věnovat pozornost úvodnímu hlášení. Toto se děje ve všech dobách, ale v období krize a sociální nejistoty se může stát důležitým faktorem vzniku masové hysterie.¹³

Ještě úžeji vymezuje tlak dobových souvislostí na reakci posluchačů při vysílání Wellesovy rozhlasové inscenace David Vaughan. 26. září se ze všech rozhlasových stanic americké nevyjímaje ozval Hitlerův projev ze Sportpalastu, měsíc na to Amerika strnula nad Wellesovou „Válkou světů“. „Jak hrozivě asi musel znít Hitlerův hlas ze Sportpalastu posluchačům uprostřed prérií amerického Středozápadu – šilenec, štekají v cizím jazyce, který jim přerušoval jejich obvyklé pořady. Neří divu, že když o několik týdnů později CBS odvysílala slavnou adaptaci románu H. G. Wellse Válka světů v režii Orsona Welles, vypukla v zemi panika, jelikož tisíce posluchačů uvěřily, že v New Jersey skutečně přistáli Marťané.“¹⁴

Také Welles jako Radiojournal se hájil tím, že třikrát hlásil, že jde o hru. Ale také hodně udělal pro to, aby ohlášení uniklo pozornosti. Podobně se formulovala alibi v Praze. Tzv. Bulletin Radiojournalu Praha určený informacím pro tisk na str. IV. č. II. v roce 1930 otiskl poznámku Požár v rozhlasu: „Nejlepším dokladem, jak malou pozornost věnují posluchači rozhlasu hlášení a lištěným programům Radiojournalu bylo rozčilení při vysílání Grmelovy zvukové scény 'Požár opery'. Spousta posluchačů přeslechla vysvětlení, že se tu jedná jen o rozhlasovou hru, provedenou v ateliéru Radiojournalu v Národním domě, a ne o reportáž. Tato hra působila na posluchače takovým překvapujícím dojmem, že telefonní centrála v Národním domě byla obléhána voláním abonentů 'kde hoří, co hoří' – a co je na tom pravdy. Ale nejen centrála Radiojournalu, ale též redakce byly zahrnuty dotazy a nestačily vysvětlovati, že se zde nejedná o požár, nýbrž jen o povedenou rozhlasovou hru. Telegrafní úřad na Wilsonově nádraží hlásil, že je bombardován telegr. dotazy z Vídně, Košic, Čes. Velenic, Berlína a Budapešti atd. Též pražská divadla byla obléhána diváky, kteří chtěli požár viděti. Nejvíce zvědavců se sešlo před Velkou operetou a byli pak nemile překvapeni, když zjistili, že se nejedná o skutečný požár. – Na základě senzačního úspěchu této hry při premiéře, zamýšlí pražský Radiojournal opakovati tuto scénu a vysílati ji soudobě do všech čl. stanic. Předěše však několik hlášení, že se

nejedná o skutečný požár, aby ani ti, kteří zásadně programy Radiojournalu nečtou, si nemohli stěžovati, že padli mystifikaci za obět.“¹⁵

Dalo se čekat, že rozhlas uvede hru v repríze. Marne jsme po ní pátrali. Reklamní leták k vydání hry knižně by to mohl vysvětlit. Kniha vyšla v r. 1931 a leták praví: „Tato hra byla provozována pražským rozhlasem v měsíci červnu m. roku a vzbudila ohromný rozruch a senzaci. Vyvolala polemiku pro i proti. Další vysílání hry bylo úředně znemožněno.“¹⁶ Naproti tomu už jednou citovaný přehled Panáček v říši mluveného slova uvádí reprízu Požáru 4. 6. 1935.¹⁷ Pramen tohoto data není znám, potvrzení jsme nikde, ani v Týdeníku Rozhlas nenšli.

Když byla řeč o reklamním letáku, přiblížili jsme se nejpozoruhodnější novince. Je jí objev bibliofilského vydání „Požáru opery“ nakladatelem Josefem Hladkým v Hranicích r. 1931. (Exemplář byl rozhlasu darován a je zařazen do rozhlasové knihovny.) V publikaci je proti rozhlasovému textu i snímku 5. obraz „V redakci velkého deníku“. Nepochybně by ve zvukově podobě poměrně věcný a střízlivý tón tohoto obrazu narušil vygradovanou dramatickou iluzi a napjatou atmosféru příběhu o velkém neštěstí. Obraz se pokusím reprodukovat jako textovou ukázkou i jako ukázkou typografické úpravy textu. Nakladatel o úpravě píše v letáku: „Hra i knižně vydaná neztrácí po přečtení svého hlubokého dojmu. Účinku napomáhá originelní typografická úprava.“¹⁸ Úprava knížky stojí opravdu za pozornost. Je dílem pětatřicetiletého Karla Svolinského. Je to práce velice čistá a výrazná v duchu předlohy.

V SR 12/2004 jsme citovali některé ohlasy na původní premiéru. Např. M. Holubové a R. Bartoně: „...těšíme se na druhé vysílání téže hry... opakování takových originálních věcí by jistě přispělo ke zvýšení zájmu o radio.“ Zatím není jisto, zda se mohli posluchači dočkat reprízy v 30. letech, ale jistě víme, že byla reprízována loni, 30. 10. o 20.00 hodině na ČRo Leonardo. Zároveň byla uvedena originální verze Války světů s českými titulky. Ohlasy většinou reagují na obě části vysílání, jeden je výhradně na Grmelu od posluchačky Ivany: „Zdravím a děkuji, bylo to skvělé. Poslouchala jsem přes televizi a tak jen tu českou část, ale ta byla skvělá. Na tu dobu... skvělé. Pokračujte pro nás v objevování.“¹⁹

Když nakladatel Josef Hladký posílal knihu ke čtenářům, věděl dobře, co vydal. I když tu může hrát roli reklamní snaha o zesílení dojmu nadsázkou, působí jeho leták velice střízlivě a velmi věcně charakterizuje hru: „Radio, mocný moderní činitel, zasahující do všech vrstev společenských, vyvolal nový druh literatury: rozhlasovou hru – hru psanou jedine pro sluchový dojem. Vydávám poprvé u nás, původní rozhlasovou hru Jana Garmely Požár opery.“²⁰

Na jarním semináři r. 2005 se našeho dnešního tématu dotkli magistři Jiří Hraše a Pavel Sladký. První se věnoval rozhlasové teorii Jiřího Frejky, téhož režiséra Frejky, který se jako solitérní hlas ozval už v roce 1930 ve prospěch Grmelova scénáře. Nikoli tématu, o němž se vedlo tolik diskusí, ale právě scénáři, tvaru jako nové rozhlasové metodě, nového postupu. „Klíčovým prostředkem rozhlasového výrazu je pro Frejku montáž zvu-